Setan lausunto eduskunnan työelämä ja tasa-arvovaliokunnalle

Tasa-arvopoliittinen selonteko

Seta kiittää mahdollisuudesta lausua tasa-arvopoliittisesta selonteosta. Lausunto keskittyy erityisesti joihinkin trans-, muun- ja intersukupuolisten ihmisten tasa-arvoon liittyviin kysymyksiin.

Seta pitää erittäin myönteisenä sitä, että tasa-arvopoliittisessa selonteossa lähtökohtana ovat nykyaikainen käsitys sukupuolesta binäärisiä sukupuolia moninaisempana ilmiönä. Samoin Seta pitää tärkeänä, että intersektionaalisuus on kirjattu tasa-arvopolitiikan lähtökohdaksi.

Seta katsoo, että tasa-arvon kärkimaaksi tavoittelevan Suomen tasa-arvopolitiikan tulisi näin ollen edistää systemaattisesti myös trans-, ei-binäärien sekä intersukupuolisten ihmisten tasa-arvoa.

Tasa-arvolaki

Seta pitää tärkeänä, että tasa-arvolaki olisi lähtökohdiltaan sukupuolen moninaisuuden huomioiva. Tasa-arvolaki sisältää nykyisin eksplisiittisen syrjintäkiellon sukupuoli-identiteetin, sukupuolen ilmaisun ja kehon sukupuolitettujen piirteiden osalta. Tasa-arvon edistämisvelvoite on kuitenkin kirjattu niin, että se liittyy nimenomaan naisten ja miesten väliseen tasa-arvoon. Lisäksi lain nimessä näkyy binäärinen käsitys sukupuolesta.

Monet trans- ja ei-binääriset ihmiset kokevat syrjintää sukupuolen mukaan eriytetyissä tiloissa. Esimerkiksi transnaiset ovat kokeneet syrjintää naisille kohdennetuissa tiloissa ja palveluissa niin että heidät on suljettu tai yritetty sulkea ulos. Seta pitää tätä sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvana syrjintänä, joka ei ole tasa-arvolain mukaan sallittua. Tasa-arvovaltuutettu on katsonut, että lain tasolla pitäisi linjata, miten sukupuolen moninaisuus otetaan huomioon sukupuolen mukaan eriytetyissä tiloissa ja palveluissa. Seta pitää tärkeänä, että asia selvennetään. Korostamme, että tavoitteena tulisi olla edistää sukupuolivähemmistöihin kuuluvien tasa-arvoa ja purkaa syrjiviä käytäntöjä.

Olisi tärkeä uudistaa tasa-arvolaki niin että lain lähtökohtana on kaikkien sukupuolten tasa-arvon vahvistaminen.

Sukupuolineutraali henkilötunnus

Selonteossa on erillinen luku sukupuolen moninaisuudesta. Luvussa henkilötunnuksen sukupuolittamisen ongelmallisuus sekä sukupuolen vahvistamisen ongelmat ja todetaan käynnissä oleva lakiuudistus. Lisäksi erityisesti

Seta kannattaa henkilötunnuksen uudistamista sukupuolineutraaliksi. Hallitus on antanut esityksen väestötietojärjestelmästä ja Digi- ja väestötietoviraston varmennepalveluista

annetun lain muuttamisesta (HE 132/2022 vp), jossa se esittää, että henkilötunnuksen rakennetta muutetaan poistamalla siitä tieto henkilön sukupuolesta. Esityksen mukaan ennen sääntelyn voimaantuloa annetut henkilötunnukset pysyisivät ennallaan, muuta niistäkään ei tulisi enää muutoksen jälkeen päätellä henkilön sukupuolta. Seta katsoo, että henkilötunnuksen uudistaminen sukupuolineutraaliksi on tarpeellista. Seta on kuitenkin peräänkuuluttanut sitä, että henkilötunnuksen uudistuksessa tulisi turvata tosiasiallisesti se, ettei vanhoista henkilötunnuksista voi tehdä johtopäätöksiä henkilön juridisesta sukupuolesta.

Sukupuolen vahvistaminen ja lapsen oikeudet

Hallituksen esitys sukupuolen vahvistamisesta on parhaillaan eduskunnan käsiteltävänä (HE 189/2022 vp). Seta pitää tärkeänä, että itsemääräämisoikeutta vahvistava lakiesitys hyväksytään kiireellisesti eduskunnassa. Esityksen suurin puute on, että sukupuolen juridinen vahvistaminen ei olisi jatkossakaan mahdollista alaikäisille. Seta vaatii, että esitetyn lakimuutoksen hyväksymisen lisäksi eduskunta edellyttää hallitusta valmistelemaan täysi-ikäisyysvaatimuksen poistamista lapsen oikeuksien periaatteet huomioiden.

Muunsukupuolisten sukupuolen tunnistaminen

Trans lainuudistaminen ei poista sitä tosiasiaa, että niiden ihmisten sukupuolta, joiden sukupuoli on ei-binäärinen (eli ei nainen tai mies), ei edelleenkään voida vahvistaa. Sukupuoli voidaan edelleenkin vahvistaa vain naiseksi tai mieheksi. Seta katsoo, että Suomessa tulisi aloittaa valmistelu kolmannen juridisen sukupuolimerkinnän mahdollistamiseksi niille, jotka tarvitsevat sen. Mahdollinen kolmas juridinen sukupuolikategoria tulisi perustua itsemäärittelyyn sekä siihen, että henkilö itse kokee sen tarpeelliseksi.

Intersukupuolisten lasten kehollinen koskemattomuus

Selonteossa kiinnitetään huomiota lisäksi intersukupuolisten kehollisen koskemattomuuden loukkauksiin. Seta pitää hyvin valitettavana, että hallitus ei ole kieltänyt intersukupuolisille lapsille ilman heidän tietoista suostumustaan tehtäviä lapsen sukupuolipiirteitä muokkaavia lääketieteellisiä toimenpiteitä. Asia olisi voitu ratkaista samalla kun uudistettiin translaki. Seta katsoo, että Suomen tulisikin kiireellisesti kieltä lailla intersukupuolisille lapsille ilman heidän tietoista suostumustaan tehtävät lapsen sukupuolipiirteitä muokkaavat lääketieteelliset toimenpiteet (leikkaukset, hormonihoidot), joita pystytään lykkäämään siihen asti, että lapsi pystyy antamaan toimenpiteelle tietoon perustuvan suostumuksensa, lain tulee sisältää raportointi- ja perusteluvelvollisuus kaikista lapsen sukupuolipiirteitä muokkaavista toimenpiteistä.

Sukupuolta vahvistavan hoidon saavutettavuus

Osa trans- ja ei-binäärisistä ihmisistä kokee sukupuolidysforiaa ja he tarvitsevat sukupuolta vahvistavaa hoitoa. Seta selvitti vuoden 2022 alussa sukupuolenkorjaushoidon saavutettavuuden ongelmia. Ongelmia kartoitettiin yhteistyössä transjärjestöjen kanssa kyselyllä, johon vastasi yli 500 ihmistä. Sukupuolen korjaushoidoille koetaan paljon erilaisia esteitä. Enemmistö kyselyyn (86 %) vastanneista oli kokenut ainakin joitakin sukupuolen korjaushoitoihin liittyviä esteitä tai hidasteita. Yleisimmät esteet olivat epäluottamus hoitohenkilökuntaan,

elämäntilanteeseen tai tiedon puutteeseen liittyvät esteet ja taloudelliset esteet. Selvityksen mukaan sukupuolenkorjausprosesseihin liittyi monella pitkiä ja toistuvia odotusaikoja, epätietoisuutta ja kuormitusta. Hoidossa oli suuria yksilökohtaisia vaihteluja mm. hoidon keston ja saadun hoidon suhteen. Osa oli kokenut merkittäviä haasteita diagnoosin, hoitoon tarvittavien lähetteiden ja hoitojen saamiseen sekä heiltä oli edellytetty raskaita elämänmuutoksia, elämäntapamuutoksia ja lisätutkimuksia. Osalla oli mennyt paljon energiaa muistutusten ja valitusten tekemiseen ja neuvotteluun hoitohenkilökunnan kanssa ja osa oli päätynyt hankkimaan hoitoja yksityiseltä puolelta.

Seta peräänkuuluttaa sitä että Suomessa turvataan kaikille sitä tarvitseville pääsy laadukkaaseen sukupuolta vahvistavaan hoitoon. Sukupuolidysforian lääketieteellinen hoito tulisikin uudistaa sukupuoliristiriitaa kokevan yksilölliset tarpeet paremmin huomioivaksi ja terveyttä ja hyvinvointia vahvistavaksi. Hoidon lähtökohtana tulee olla Maailman terveysjärjestön ICD-11-luokituksen mukainen trans- ja muunsukupuolisten identiteettien depatologisointi ja transterveyden asiantuntijajärjestö World Professional Association for Transgender Health:n (WPATH) uusimmat hoitosuositukset. Hoidon resurssit tulee lisäksi olla riittävät. Hoitoon pääsyn vahvistamiseksi tulisi varmistaa myös, ettei Suomessa rajoiteta yksityisellä puolella toimivien asiantuntevien lääkärien mahdollisuuksia hoitaa sukupuolidysforiaa hyvän hoidon kriteerien mukaisesti.

Lopuksi

Tasa-arvoselonteossa heijastuu se, että monista sukupuolivähemmistöihin kuuluvien elä mään liittyvistä kysymyksistä on rajallisesti tietoa ja/tai on teemoja, jotka mielletään relevanteiksi binääristen sukupuolten välisen tasa-arvon kannalta. Olisi tärkeää esimerkiksi edistää trans- ja muunsukupuolisten ihmisten asemaa työelämässä. Seta pitää lisäksi tärkeänä sitä, että kaikessa tasa-arvopolitiikan tiedonkeruussa ja tilastoinnissa huomioidaan sukupuolten moninaisuus.

Seta pitää tärkeänä, että selonteossa tunnistetaan systemaattinen ja maiden rajat ylittävää anti-genderistinen vastustus tyttöjen ja naisten ja sateenkaari-ihmisten oikeuksille. On tärkeää huomata, miten tämä liikehdintä haastaa ja kyseenalaistaa tasa-arvon edistämistä ja tasa-arvotyötä ja varmistaa, että tasa-arvopolitiikan resurssit ovat riittävät.

Seta katsoo, että monia sukupuolivähemmistöihin kuuluvien elämään liittyviä tasa-arvon haasteita olisi tärkeä edistää systemaattisesti kansallisen sateenkaaripoliittisen toimintaoh jelman avulla.

Lisätiedot

Kerttu Tarjamo
pääsihteeri
0503098108
paasihteeri(at)seta.fi